

CAPUT IV.

DE SCRIPTORIBUS ECCLESIASTICIS NONI SÆCULI.

Principio eos, qui cum multiplici scientiarum genere fuerint exornati, in sacrarum litterarum studio præsertim locarunt operam, arbitror esse laudandos. Inter quos recenserem lubenter *Claudium* Hispanum, discipulum Felicis Urgelitani, promotum anno 821 a Ludovico Pio ad episcopatum taurinensem; scripsit enim in Vetus ac Novum Testamentum commentaria permulta; nisi contra sacras imagines et cruces debacchatus fuisset, suamque impietatem adversus Theodemirum, pium doctumque abbatem gallicanum, apologetico scripto temere vindicare curasset. Claudio itaque omisso, laudandi occurrunt *Haymo*, *Alcuini* discipulus, qui præter *Breviarium historicum* et tractatum *De Corpore et Sanguine Domini*, commentaria edidit in Psalmos, in Isaiam, in Epistolas Pauli, in Apocalypsim, atque in Evangelia homilias; *Paschasius Radbertus*, qui pariter præter singularem librum *De sacramento Corporis et Sanguinis D. N. J. C.*, et duos *De partu Virginis* libros, Evangelium Matthæi, Psalmum XLIV atque Jeremiæ Threnos libris XXI luculenter exposuit; *Rabanus Maurus*, carmine et soluta oratione clarus, per divinarum Scripturarum amplitudinem longe lateque diffusus; *Bertharius* abbas M. Cassini, ex cujus scriptis superest Opus QQ. in utrumque Testamentum, et *Remigius* monachus antissiodorensis, a quo conscripti fuerunt commentarii in omnes Psalmos davidicos, in XII posteriores prophetas et in Epistolas Pauli. Quorum *Haymo* obiit anno 853. *Paschasius Radbertus* an. 851. *Rabanus Maurus* an. 856. *Bertharius* a Saracenis mactatus ad aram an. 884, et *Remigius* decessit circa annum 900.

Paschasius vero, Haymo et Rabanus, quoniam de sacramento Corporis et Sanguinis Domini egregie pertractarunt, eorum quoque numero, qui Ecclesiæ illustrarunt dogmata, sunt recensendi. Ad quorum classem accessere *Agobardus*, vita functus

anno 840. *Theodorus* Palæstinus pro fide orthodoxa in Bithyniam relegatus anno 883. *Dungalus* monachus S. Dionysii, Parisiensis, cujus mors contigit paulo post annum 830, et *Jonas* episcopus aurelianensis, qui obiit an. 843. Horum autem primus hæresim Felicis et Elipandi, Judæorum pervicaciam et iconomachorum impietatem scriptis exagitavit; reliqui item pro SS. imaginum cultu exercuerunt gloriosa certamina, ac duo præsertim postremo loco memorati, qui refutarunt Claudii Taurinensis apologeticum. Exagitatis hoc sæculo de divina prædestinatione quæstionibus, de his plura conscripserunt *Lupus*, cognomento *Servatus*¹, quem obiisse tradunt paulo post annum 861. *Florus* diaconus lugdunensis, qui Ecclesiæ suæ nomine anno 852 edidit librum de prædestinatione contra Joannem Scotum, cognomine *Erigenam*. Duo item monachi corbeiensis, *Christianus Druthmarus* et *Ratramnus*; nec non *Gothescalchus* monachus orbacensis, qui non ex charismate hanc subiit provinciam, et audiit tanquam Prædestinatus. Personabat horum trium fama circa ann. 840. Acuere contra Gothescalchum calamos *Amulus* Lugdunensis² et *Hincmarus* Rhemensis, aliis quoque lucubrationibus præclarissimus. Ambo adversus Gothescalchum scripserunt circa annum 850. Ad partes tamen Gothescalchi accessisse videntur *S. Prudentius* Trekarum in Gallia episcopus, qui decessit anno 861, et *S. Remigius* Lugdunensium post Amulum antistes, qui obiit post annum 875, qui acerrime pro veritate divinæ prædestinationis pugnarunt, Hincmari refutarunt capitula, atque hæresim prædestinatianam putarunt esse commentum, hoc nomine infamantium S. P. Augustini doctrinam. *Joannes Erigenas*, et ipse Gothescalchi oppugnator, cujus mentionem feci superius,

¹ Quidam *Lupum Servatum* a Lupo abbate ferrariensi distinguunt. At Baluzius, Sirmondus, Mabillon alique tradunt unum eundemque fuisse.

² *Amulus*, seu *Amolon*, scripsisse dicitur contra epistolam Gothescalchi, sed hanc suppositam censent Mauguinus, alique viri eruditi; tum quia S. Remigius successor Amuli, Florus et lugdunensis Ecclesia pro Gothescalcho pugnarunt; tum etiam quia fragmenta, quæ a scriptis Gothescalchi supersunt, doctrinam continent directe oppositam erroribus refutatis ab Amulone.

anno 883 a discipulis Malmesburii graphiis confixus miserrime interiit.

Historici hujus sæculi adnumerandi sunt, *anonymus* auctor Annalium Francorum; *Nicephorus* C. P. auctor Breviarii historici et Chronologiæ tripartitæ; *Eginhardus* natione Germanus, qui edidit Vitam Caroli Magni, Breviarium chronologicum et Annales Pipini regis, Caroli M. et Ludovici Pii; *Andreas Agnellus* Ravennas, a quo conscriptæ fuerunt Vitæ archiepiscoporum ravennatensium; *Sergius* elegantissimus auctor Historiæ *iconomachorum*; *Eulogius* Hispanus scripsit de martyribus cordubensibus; *Ernoldus Nigellus* res gestas Ludovici imp. elegiaco narravit carmine; *Theognostus* C. P. descripsit causam et illatas S. Ignatio injurias; *Petrus Siculus* litteris tradidit historiam manichæorum; *Ado* Viennensis, in Gallia episcopus, Martyrologium et Breviarium chronicorum de sex ætatibus mundi; *Anastasius*, abbas et S. R. E. bibliothecarius, septimi et octavi generalis concilii Acta, historiam ecclesiasticam tripartitam, librum pontificalem, seu de Vitis PP. romanorum, et collectanea rerum spectantium ad historiam monothelitarum, collegit atque disposuit; et *Usuardus*, monachus S. Germani, martyrologium ex aliis hujus generis libris contexit¹.

Monachorum regulas, ritusque Ecclesiæ plures explicaverunt. *S. Benedictus*, abbas Anianæ, Codicem veterum regularum, earumque exposuit concordiam; *Amalarius Fortunatus*, archiepiscopus trevirensis, scripsit de ratione rituum baptismi²; *Amalarius* alter Metensis, de ecclesiasticis officiis et

¹ Martyrologium *Usuardus* ex Flori, aliorumque scriptis contexit dicavitque Carolo imperatori, et in lucem prodiit anno 1568 cum notis et additionibus Joannis Molani. Ex hac vita migrarunt *Usuardus* anno 806 et *Ado* an. 875.

² Obiit *Amalarius*, trevirensis archiepiscopus, anno 814, et *Amalarius*, diaconus metensis, anno 837; *S. Benedictus* anno 821, eodemque anno *Theodulpus*, episcopus aurelianensis; *Walafridus* anno 849.

Theodulpus, cujus nuper meminimus, dum Gandavi detineretur in carcere, propterea quod Lotharium filium Ludovici Pii adversus patrem excitaverat, in supplicatione, quæ agitur in dominica Palmarum, modulans canora voce compositum a se carmen illud: *Gloria, laus et honor*, etc., quod in eadem supplicatione canitur modo in Latinorum Ecclesiis, ita

de ordine Antiphonarii; *Walafridus Strabo*, Germanus, edidit inter cætera opus de exordiis et incrementis rerum ecclesiasticarum.

His addendi, qui de vario pertractarunt argumento, cujusmodi sunt *Ælfridus* regio ortus genere, qui Saxonum lingua Historiam V. Bedæ, Psalmos Davidis, Gregorii M. Dialogos, aliosque libros descripsit; *Agobardus*, lugdunensis episcopus, cujus extant philosophicæ lucubrationes de grandine et tonitruis; juridicæ de jure sacerdotii, de modo regiminis ecclesiastici et de divisione imperii Francorum; theologicæ contra dogma Felicis, de imaginibus et de judaicis superstitionibus, necnon ecclesiasticæ de divina psalmodia atque Antiphonis. Nec prætermittendi sunt *Methodius* Homologeta, id est, *Confessor*, Syracusanus, a quo præter sacras aliquas orationes collecti fuerunt canones pœnitentiales et decreta de iis qui post abnegationem ad fidem catholicam revertuntur; *Auxilius*, incerti nominis auctor, a quo pertractatum fuit de causa Formosi papæ, de hujus ordinationibus et contra intestinas romanæ Ecclesiæ discordias, atque *Theodorus Abucara*, Cariæ in Asia minori archiepiscopus, a quo profligati fuerunt eruditæ lucubrationibus acephali, jacobitæ, nestoriani, theopaschitæ, Judæi et Saraceni; sapienterque idem de Filio ἁμοούσιω, de pane mystico, seu de Corpore Christi, de Verbi Dei Incarnatione, de origine boni et mali, necnon de quæstionibus aliis disseruit. Addendus est *Photius*, non semel duobus prioribus capitulis commemoratus; quem licet S. Ignatio et romanæ Ecclesiæ adversarium, et originis Spiritus sancti a Filio impugnatorem acerrimum, negare tamen non possumus doctissimum sapientissimumque fuisse, prout commonstrant ejus *Μυρίοβιβλον* seu Bibliotheca, *Νομοκάνον*, scilicet regularum ecclesiasticarum lex et conciliatio, pluraque ἀνεκδότα aut opera superaddita.

Coronidem apponent tres augusti principes: *Carolus Magnus*, cujus habentur complures epistolæ, capitularia collecta an. 827 ab Ansegiso abbate, et libri *Carolini* nuncupati, de non

prætereuntis Ludovici, plebisque animum ad pietatem inflexit, ut statim imperator ei reddiderit libertatem.

adorandis imaginibus patriæ cultu, quos tamen permulti Carolo abjudicant; *Basilii* post Michaelē imperator Græcorum, qui scripsit capita exhortatoria LXVI ad Leonem filium, et librum de jure, qui periit; deditque operam, ut augetur ac perfectetur Græcorum *Μηρολόγιον*. Denique *Leo Sapiens* prædicti Basilii et Eudociæ filius, cujus habentur orationes elegantissimæ, in lucem editæ a Gretsero, aliisque; delectus legum, constitutiones, liber de re militari et epistola contra Saracenorum impietatem atque blasphemias. His accedit homilia de Spiritu sancto contra Photium, edita in lucem a viro Cl. Scipione Maffeo, anno 1751.

CAPUT V.

AUGUSTORUM CÆSARUM, SANCTORUMQUE RECENSIO.

Imperium occidentale extinctum sæculo V in Augustulo, erectum est iterum in *Carolo Magno*, anno 800, in die Nativitatis Domini declarato *Augusto*. Obiit autem invictissimus princeps anno 814, die 28 januarii, post administratum Francorum regnum annis 45, et romanum imp. annis 13. In beatorum numero idem Carolus colitur ab Ecclesia¹.

Decorantur vero hæc sæculi initia sanctorum natalitiis. Obierunt enim an. 804, die 11 januarii, *Paulinus Aquileiensis*; an. 806, die 25 febr., *Tarasius C. P.*; anno 809, die 26 martii, *Ludgerus* Monasteriensis, apostolus Saxoniae; an. 813, die 4 aprilis, *Platonius* monachus: atque per id temporis a Saracenis christianorum plurimi in Syria necati sunt, plurimi etiam in Cyprum fugerunt.

Successit Carolo M. *Ludovicus Pius*, ei natus ex Ildegarde; cui tres filii Pipinus, Lotharius et Ludovicus, suscepti ex uxore

¹ Inter sanctos quidem relatus fuit a Paschali III, at is legitimus non fuit pontifex. Vide *Hist. sæculi XII* cap. I et VI. *Carolus M.*, qui an. 774 in Italiam contra Desiderium venerat et Hadrianum pontificem strenue juverat, rediens anno proximo in Gallias confirmavit donationem parentis sui factam romanæ Ecclesiæ. Addidit ducatum Spoletinum, et insuper an. 781 integrum territorium sabinense. Rursus an. 787 Capuam, et subjecta oppida. Vide præcedentis sæculi appendicem.

Hermingarde, quos reges creaverat, anno 833 conjuratione facta insidias moliti sunt, eumque in cœnobium detruserunt, quoniam ducta secunda conjuge Juditha, ex hac procreaverat *Carolus*, quem ut hæredem constitueret, necessum erat aliorum imminuere ditionem. Verum dissentientibus tribus illis fratribus, in imperium restituitur, et regnavit usque ad annum 840, quo decessit XII kal. junias, exacto imperii sui anno 26¹.

Fastis sanctorum præ cæteris habentur hiscripti, 12 die martii *Theophanes* monachus, vita functus anno 818, 3 aprilis; *Nicetas* abbas mortuus an. 842, 12 novemb.; *Theodorus Studita* m. an. 826, 11 martii; *Euthymius* episcopus sardicensis m. an. 828, 13 ejusdem mensis; *Nicephorus C. P.* ipsomet anno defunctus; aliique permulti, exilia, ærumnasque passi pro sacrarum imaginum cultu. Trajecti etiam *Fridericus* episcopus martyr, occubuit an. 838, die 18 jul., quod regem redarguisset ob introductam pellicem consanguineam.

Ludovico Pio successit in imperio *Lotharius*, filiorum ejus natu maximus². A Paschali I, anno 823, vivente patre, acceperant augusti nomen et langobardici regni coronam. In di-

¹ *Juditha*, Ludovici secunda uxor et mater Caroli Calvi, filia fuit Guelphi Altorfensis in Servia comitis, elegantissimæ formæ mulier et impense a viro adamata. Nihil itaque mirum, si conjugis hujus consilio Ludovicus imperium inter Lotharium et prædictum Carolus divideret, aliorumque filiorum imminuta ditione, dissidiis, quæ magnam reipublicæ attulerunt perniciem, occasionem præbuerit, nimium indulgens sagacissimæ fœminæ amori.

² *Lotharius* Germanorum lingua *Ludherr*, *Ludherus*, quo vocabulo significatur *populi dominus*. Lotharius declaratus fuit a patre rex Italiæ et imperii collega anno 817. Post plura cum fratribus certamina, cum iis tandem convenit, ut ipse cum titulo imperatoris Austrasiam, Burgundiam et Italiam teneret; Carolo cederent, quæ a mari Britannico usque ad Mosam extenduntur; Ludovico quidquid continetur in Germania ultra Rhenum; Pipino Aquitania. Monasterium, quod an. 853 ingressus est, apud Treviros situm dicitur, at inde duodecim distat leucis. A fluvio, quem incolæ *Prum* vocant, appellatur Prumiense et oppidum Prumia. Spectat celeberrimum illud monasterium ad monachos S. Benedicti. Obiit Lotharius anno 855, III kalendas octobris; suscepit ex Hermingarde, filia Hugonis comitis, quam uxorem duxerat an. 821 tres filios, Ludovicum, qui ei successit in imperio, Lotharium regem Lotharingiæ, et Carolus paulo post mortem patris sublatum e vivis.

visione paternæ ditionis obtigit ei Austrasiæ regnum, dictum posthac Lotharingia. At fratrum invadens principatum, cum his infeliciter gessit bellum; cumque imperasset annis 15, attonsus in monachum in abbatia ad Prumiam sita, anno 855 nuncium sæculo, imperioque remisit. Renunciatus tum imperator *Ludovicus II*, filius Lotharii et Hermingardis, litterarum cultor, æquitatis studiosus et eleemosynarum largitor munificentissimus; qui pulsus ex Italia Saracenis, atque Normannis e Gallia, obiit Mediolani anno 875, imperii autem 20.

Capta a Saracenis an. 845 Phrygiæ civitate Amorio, martyrii palmam perceperunt quamplurimi, inter quos 42 laudant Martyrologia, pridie nonas martias; obiitque circa hæc tempora die novembris 4 *Joannicius* montis Olympi in Bithynia celebris anachoreta. Apud Italos maectarunt plurimos Saraceni, ex Hispania et Africa acciti a Siconulpho, et a duce Beneventano Radelgiso anno 843, qui ulterius diripuerunt Montis Cassini monasterium, sublatis inde immensis regum Francorum donariis, 130 libris auri purissimi, argenti nongentis, gemmarum et auri signati copia quam maxima. Septies autem locupletissimas depopulati sunt ædes. Eorumdem Saracenorum anno 852 effervuit Cordubæ persecutio: in qua *Eulogius* presbyter, *Aurelius* et *Felix*, *Flora* et *Maria* virgines, *Joannes*, *Isaac* et *Georgius* monachi, aliique plurimi martyres occubuerunt. Quorum colitur in Fastis sanctorum memoria die 11 martii, 24 novemb., 20 augusti et 16 septembris¹. Viennensis in Galliis Ecclesia die 23 januarii festum agit *Bernardi* archiepiscopi; *Athanasix* viduæ Græci et Latini die 14 augusti, et ne catalogum contexam prolixiorem, *Theodoræ* imperatricis 11 febr. Menologia Græcorum.

Modo ut ad seriem Augustorum revertar, Ludovico II, absque masculina prole defuncto, successit anno 876 *Carolus II*, filius Ludovici Pii ex Juditha, *Calvus* calvitie capitis cognomi-

¹ Inter MM. Cordubenses recensentur item *Aurea V*, 19 julii. *Argimirus* monachus 28 jun. *Columba* 27 sept. *Sisenandus* 16 jul. *Paulus* et *Theodemirus* 20 ejusdem mensis. Memoria etiam agitur *Emilæ* et *Hieremiæ* 15 sept. *Rogelli* et *Servidei* proximo d. 16. *Leowigildi* et *Christophori* 20 augusti, etc.

natus. Huic autem, nondum expleto biennio, sublato e vivis, veneno sibi propinato a medico quodam judæo, suffectus est in regno Francorum, at non in imperio, Ludovicus III, appellatus *Balbus*, ei natus ex Hermintrude. Imperator enim renunciatus est *Carolus III*, a corporis habitudine *Crassus* denominatus, nepos prædicti Caroli Calvi et Lotharii. Atque is a Joanne VIII coronatus anno 881. Ricarda, filia Scotiæ regis inique repudiata, tanquam regni impos depositus est anno imperii sui 7, chr. ær. 887. Quarto post Caroli Crassi abdicationem anno, id est 891, *Wido* dux Spoleti, contra nitentibus Arnulpho, filio ex Carentina pellice Carolomanni, filii Ludovici, regis Germaniæ, et Berengario Forojulienis, obtinuit imperium, quod abrupta repente vena anno 894 cum vita dimisit. Post quem habenas suscepit Widonis filius *Lambertus*, ab Arnulpho superius laudato, dejectus e solio anno 890, etsi vixerit usque an. 898, quo anno inter venandum ab Ugone filio Manfredi comitis mediolanensis occisus est, sparso rumore ex equo lapsum caput sili-cibus elisisse. Verum neque Arnulpho, cui Formosus papa an. 896 imposuerat diadema, diuturnum fuit imperium; decessit enim anno 899 corpore vermibus et pediculis putrefacto; unde extat de illo epigramma:

Normannos vicit, sed non animalia tetra,
A quibus, ut quondam Sylla, peresus obit¹.

Reliquit Arnulphus ex Deyta secunda uxore *Ludovicum*, patri a principibus Germaniæ suffectum, sed revera nunquam coronam accepit imperii, unde non videtur inter imperatores computandus. Arnulphi itaque successor fuit *Ludovicus III*, filius Bosonis regis Arelatensium, coronatus a Benedicto IV an. 900. Hunc *Berengarius*, dux Forojulienis, anno 902 Veronæ cepit et excæcavit, occupavitque totum langobardicum regnum. Ipse tamen Berengarius non est appellatus *imperator* ante annum 916, ut proximo sæculo dicendum est.

¹ De *Cornelio Sylla* scribit Sex. Aurelius Victor *De viris illust.*, num. 75: « Republica ordinata, dictaturam deposuit; unde sperni cœptus Puteolos concessit, et morbo, qui *phthiriasis* vocatur, interiit. » Est autem *φθειρῆσις* morbus pedicularis, a *φθεῖρ*, *pediculus*, nomen trahens.

Perpaucis modo de sanctis viris subjiciam. Commemoravi enim superiori capite *Benedictum* Anianæ abbatem et *Bertharium* Cassinensem, quorum primus ad perennem vitam migravit an. 821, alter martyrio a Saracenis affectus an. 844. Ad hæc Martyrologiis inserta sunt nomina die 4 februarii *Ramberti* bremensis episcopi; 10 sept. *Theodardi* episcopi et martyris Leodiensis; 12 febr. *Antonii C. P.*; 23 octobris *Ignatii* episcopi, pariter C. P. Horum primus anno 888, alter anno 889, tertius anno 894, quartus anno 895, e corporis evolarunt ergastulo.

Quoniam vero præmissa Augustorum series attinet ad imperatores Occidentis, subjiciendus eorum qui in Oriente imperarunt indiculus. Ireni itaque anno 802 relegatæ in insulam Lesbium successit *Nicephorus*, *Νιγηριτα*, id est, qui expensarum aliarumque rerum tenebat rationem; Nicephoro interfecto a Crummo rege Bulgarorum anno 811 *Michael Curopalates*; huic sponte imperium abdicanti, ut monasticam ageret vitam, anno 813 *Leo V*, Armenus iconomachus; Leoni vulneribus in sacra æde confosso, anno 820 (contigit hæc cædes in natalitiis Domini, hora undecima postmeridiana); *Michael II* cognomine *Balbus*, sacrarum imaginum, omniumque catholicorum immanissimus insectator; Michaeli extincto an. 829 *Theophilus*, et ipse iconomachus; Theophilo extincto an. 842 *Michael III* Porphyrogenetus, una cum matre sua Theodora, religiosissima atque piissima. Trucidato autem Michaele ebrio ac temulento, imperium consecutus est anno 867 *Basilus Macedo*, cultor imaginum et orthodoxus, cui e vivis erepto 886 suffectus est *Leo VI*, sapiens et philosophus nuncupatus, qui vixit et administravit imperium usque ad annum 911.

CAPUT VI.

NONI SÆCULI DOGMATA ET DISCIPLINA.

Tam perspicue substantiæ panis et vini conversionem in corpus et sanguinem Domini, quam *transubstantiationem* appellamus, tradiderunt sæculi hujus scriptores, ut Paschasius Radbertus et alii, qui de hoc argumento pertractarunt, perperam

dicantur a novatoribus a majorum fide et dogmate descivisse. Custoditum tam caute Trinitatis dogma, ut Hincmarus in hymno martyrum, non ea verba: *Te trina Deitas*, sed ista: *Te summa Deitas*, ut modo legitur enuntiandum esse contenderit, ne quis in una deitate plures gradus suspicaretur; quamvis ea phrasis recte usurpetur in hymno Corporis Christo edito a S. Thoma, ad personarum numerum, non ad naturam divinitatis, voce illa *trina* relata. Extiterint autem, vel non, prædestinatiani sæculo IX proculdubio fideles omnes execrati sunt istiusmodi enunciationes. « Deus est auctor peccati, prædestinat » impios ad malum, creat permultos ut pereant, et reprobi necessitate damnantur inevitabili. » Quidquid moliti fuerint iconomachi, exhibitus est, et scriptis martyrumque sanguine confirmatus, sacrarum cultus imaginum, divinumque Paracletum esse Patris, Filiique Spiritum, et ab utroque procedere, adversus Græcos refractarios, cuncti professi sunt orthodoxi.

Ad disciplinam vero quod attinet, in Formoso, Ignatio, Photio exempla habemus degradationis. Residentiæ parochorum debitum ostendit Leo IV in depositione Anastasii, presbyteri cardinalis. In iteratis a Stephano VI ordinationibus Formosi, error quidem facti, at non apostolicæ Sedis, intervenit aliqua constitutio. Chorepiscopi, quoniam sese episcopis temere æquiparabant, synodorum definitionibus fuere sublati, atque posita saluberrimis constitutis clericorum, laicorum, laicorumque licentiæ repagula. Tanta cura immunitas servata fuit bonorum Ecclesiarum, ut ea de causa Fulco, rhemensium antistes, reprehenderit principes, ac mortem anno 900 subierit. Gratanter Occidentis imperatores, Carolus Magnus, et posteriori a romanis pontificibus acceperunt coronam; aquisgrani argenteam, tanquam reges Germaniæ, Modætiæ, vel Mediolani ferream tanquam reges Langobardorum, et Romæ auream e pontificis manu, ut imperatores recipere consueverunt¹. In usu fuit aquæ

¹ Referunt historici ad annum 816 inventionem corporis *S. Jacobi* apostoli Compostellæ in Hispania, ibidem Alphonso Casto regnante. Corpus *S. Marci* evangelistæ, furto sublatum e templo Alexandria, Venetias a quibusdam mercatoribus delatum, tradunt anno 820, postremo anno

fervidæ et ferri candentis experimentum, quo innocentiam comprobavit suam Richarda, filia regis Scotorum et uxor Caroli Crassi, a viro propter adulterii suspicionem repudiata atque ulterius marito ad concubitum inepto, se virginem patefecit coram vercellensi antistite Luidardo. Mirifice propagatum est et ubique floruit monasticum S. Benedicti institutum.

Leonis V iconomachi, et corpus S. Bartholomæi apostoli ex insula Lipari translatum est Beneventum, anno 840 juxta Chronicum Sigeberti.

Prædicatum Evangelium in Dania ab *Ebone* rhemensi episcopo, illuc misso a S. Paschali I, romano pontifice, anno 823, et sacro regenerationis lavacro tinctus est anno 826 rex Danorum *Heroldus*. Christianæ item religioni nomen dedit anno 878 alter Daniæ rex *Gitro* nomine. Suevos Cimbrosque ad Christum convertit S. *Anascharrius*, monachus corbeiensis, primus episcopus hamburgensis, deinde bremensis archiepiscopus, consecratus anno 833, sedente Gregorio IV. Daniam antea, comite Ebbone, de quo supra, petierat. *Cyrillus* ac *Methodius* monachi, hortante Theodora Augusta, matre Michaelis III, circa annum 850, ad revocandos ab idololatria Mysos, Bulgaros aliasque gentes sese applicuerunt.

Leo III, quem ex hac vita discessisse diximus anno 816, pretiosissimum Christi sanguinem, Mantuæ, ut fama erat, una cum corpore S. *Longini* martyris, qui lancea latus Domini pendens e cruce transfixit, repertum, rogante Carolo Magno, recognovit et rei veritatem dicitur comprobasse. Historici id referunt ad annum 804: Bollandus ad diem 15 martii. Honoratus a S. Maria in *Animadversionibus criticis*, et card. Lambertinus, seu Bened. XIV, libro IV *De canoniz. sanct.* de hoc Leonis III judicio pertractant. Proferunt et Baptistæ Mantuani versus, ex libro I *De sacris diebus*, seu III Fastorum, ubi de sancto Longino ait:

Sæcula post aliquot tua sunt translata per undas
Corpora in Italiam, Christi cum sanguine sacro
Ad crucis excelsæ quondam vestigia lecto,
Atque in vase brevi tecum post fata sepulto.
Ultima divino sedes tibi, Mantua, nutu
Hospitiumque fuit, mediis ubi mœnia in undis
Dicitur antiquus quondam posuisse Bianor.

Idem in aprili, *De sanctis Leonibus*:

Tertius in regno primi pervenit ad annos,
Atque diu Romanorum fœdissima passus
Jurgia, damna, minas, iter est ingressus ad Alpes,
Ut sibi Gallorum regem sociaret, et illo
Auspice, terrorem romanæ evaderet iræ,
Dum meat, audito sancti rumore cruoris
Nuper adinventi, gressum convertit ad urbem,
Nomina cui fecit virgo Cadmeia Manto:
Et quæ purpureus sanguis faciebat in horas

APPENDIX.

EXTERNÆ RES ATTINGUNTUR.

Francorum reges iidem fuere ac imperatores cap. v descripti, usque ad *Carolum III* cognomine *Crassum*, cui anno 889 suffectus est *Odo*, filius Roberti, Andium ducis, a genere Caroli Magni alienus. At anno 898 rediit regnum ad *Carolum IV*, filium Ludovici Balbi, cognomento *Simplicem*, qui e throno ejectus fuit anno 923, egitque animam anno 929.

In Hispaniis vero post Alphonsum Castum anno 829, consecutus est regnum *Ramirus I*; anno 850 *Ordonius*, et anno 866 *Alphonsus III*, cognomine *Magnus*¹.

Saracenorum vero caliphæ dominatores Orientis fuerunt, *Aaron-Rachid*, a quo anno 801 legati, elephas et donaria complura ad Carolum Magnum missa fuerunt. Huic extincto, hegiræ anno 193, christianæ æræ 809, successit *Mahomet-Alamin*, quem ad rempublicam regendam ineptum, anno 813, hegiræ 198, dejecit frater *Abdalla-Almamon*². Obiit Almamon

Mira opera intuitus, credi debere putavit
Effusum nostra pro libertate cruorem.

Sinimus pias et inveteratas populorum traditiones in suo robore permanere, penitus omissis difficultatibus, quæ circa hanc Mantuanæ urbis, et consimilem Sarzanensis, pretiosi Sanguinis reliquias, possent moveri. Non opus est, ut in hujus generis immoremur controversiis. Longinum Cæsareæ in Cappadocia passum tradunt martyrologia et scriptores laudati a Ven. Baronio in notis ad romanum idibus martii. Viget apud nos traditio vetusta, corpus S. Longini servari apud nostrates, et asservari sub ara maxima in templo S. P. Augustini de Urbe. Porro ecclesiasticorum Annalium Parens in præcitatis notis inquit: « Sancti Longini venerandum » corpus Roma asservari præcepit in ecclesia Sancti Augustini. »

¹ Regnavit apud Anglos, sublata anno 818 Heptarchia, *Egbertus* usque ad annum 837; *Etevalphus* usque ad an. 837; *Ethebaldus* ad an. 860; *Edelbertus* 865; *Edelredus* 872; *Alfridus* usque ad annum 899. Deinde *Eduardus I* usque ad annum 925.

² Calipha *Almamon*, mathematicus nomine *Benhonaim* geographiam Ptolomæi vertit ex græca in arabicam linguam; eodemque calipha jubente, facta est geometrica totius terræ extensionem assequendi regula per lineam et gradus meridionales; quod post annos supra nongentos, regnante Ludovico XIV, perfecerunt iterum doctissimi Galliarum astronomi.